

Undervejs smiler anmelderen lidt ved sig selv, som en erfaren psykoterapeut, for begge historier er næsten for gode til at være sande, og det går enestående glat og hurtigt at få dem oprullet, samtidig med at bogen rummer et element af action (eller acting out). Men optimistisk er den i sin grundholdning, og kan kun stimulere unge læger til at gå ind i et fag der både kræver lægefaglig og menneskelig viden.

Læs bogen, nyd den som en fortælling og vid at det ikke altid går helt så let som bogen beskriver.

Anne Lindhardt

Psykiatrisk klinik
Rigshospitalet
København

Interessant om juks

Rune Nydal, Berge Solberg, red.

Juks, uredelighet og god forskning

100 s, tab, ill. Trondheim: Tapir akademisk forlag, 2006. Pris NOK 150
ISBN 82-519-2140-6

Sudbø-saken var utgangspunktet for et seminar om juks, uredelighet og god forskning i Trondheim 17. mars 2006. Denne boken inneholder en introduksjon om gode forskningskulturer av Rune Nydal og Berge Solberg, sju

innlegg fra seminaret og en kort presentasjon av forfatterne. At bakgrunnen var nye store saker med bruk av fabrikkerte data i Norge og internasjonalt, Hwang i stamcelleforskning og Schön i nanoteknologi, gjør diskusjonen desto mer aktuell og relevant.

Drøfting av forskningsetikk, det personlige ansvaret samt muligheter og begrensninger i forebyggende arbeid for å unngå uredelighet, har en sentral plass i teksten. Kunnskap om hva som er rett og galt er viktig, men ikke nok. Holdning og utvikling av en etisk bevissthet er sentralt, og dette styrkes når det inngår som integrert del av det praktiske arbeidet med metodikk og primærdata i aktive lokale forskningsgrupper. Omvendt har mangel på åpenhet i arbeidet vært en sentral komponent og forutsetning for utviklingen av forskningsjukset i de tre aktuelle sakene. Å fremme åpenhet er derfor et annet viktig virkemiddel i forebyggende arbeid.

Institusjonenes ansvar har vært fremhevet i vår norske debatt og har en viktig plass i boken. Flere innlegg drøfter hvordan sentrale trekk i vårt «universitets-industrielle kompleks», publiseringspresset og kampen om ressurser legger press på forskerne.

To innlegg gir fremstillingen en videre ramme enn ren juks og uredelighet. John-Arne Skolbekken kaller sitt fokus «forskningsformidlingens etikk» og viser klart og presist hvordan forskjellig fremstilling av de samme data kan gi helt forskjellige budskap. Her er fristelsene store, og de blir – ofte? – klart utnyttet i markedsføring.

Steinar Westins innlegg, Sanne svar på gale spørsmål, er meget tankevekkende. Han skriver om «hvordan rødvinen ble helsedrikk, og andre løgner». Svakheter i grunnlagsmaterialet var her grunnen til feilinformasjon som mange satte stor pris på. Han forteller også en fascinerende historie om øl. Nesten alt B-vitamin i ølgjær er i bunnfallet etter bryggingen, mens ølet nesten er B-vitaminfritt. Pasienten hans drakk mye øl, men fikk en alvorlig Wernickes encefalopati som skyldes mangel på B-vitamin. Han ble raskt bra etter å ha fått B-vitamin intravenøst. Westin fremhever at funn i store og vel gjennomførte epidemiologiske undersøkelser av blodtrykk og kolesterol må diskuteres og settes inn i en samfunnsmedisinsk sammenheng på en helt annen måte enn det ofte blir gjort i dag. «Vi opplever at grensene for medisinsk intervensjon settes lavere og lavere, uten at vi greier å stanse prosessen, og at en stadig større andel av den friske befolkningen dermed settes på livslange medikamentelle behandlinger.» Det er mange penger og interessekonflikter her.

Bokens utgangspunkt er Sudbø-saken, men den har også et budskap langt ut over uredelighet og juks og er av bred generell interesse.

Morten Harboe

Immunologisk institutt
Universitetet i Oslo

Morsom mosaikk om vitenskap og journalistikk

Harald Hornmoen, Gitte Meyer, Peter Sylwan

Fornuften har flere stemmer

Offentligheten, journalisten og forskeren.
146 s, ill. Oslo: Cappelen Akademisk, 2006.
Pris NOK 238
ISBN 82-02-24400-5

De tre skandinaviske forfatterne etterlyser i et felles bokprosjekt en offentlig, kritisk diskusjon om vitenskap. I denne står journalistens rolle sentralt. De tre bruker kaleidoskopet som bilde på hvordan man

kan studere virkeligheten fra ulike vinkler.

I et felles forord sier forfatterne at de også er uenige. Tekstene virker først og fremst komplementære. Jeg ser ulikhetene, men har problemer med å finne uenighetene. Forfatterne burde forsøkt å tydeliggjøre eventuelle konfliktlinjer. Å lese mellom linjene kan ikke være et ideal for god forskningsformidling.

De ulike kapitlene, under overskriftene Offentligheten, Journalisten og Forskeren, kan leses for seg. Sylwan innleder med begrepet sunn, folkelig fornuft. Han viser hvordan vi integrerer følelser og fornuft når vi vurderer kompliserte forhold: «It must make sense,» som det så treffende heter på engelsk. Den svenske forfatteren legger her ut en rød tråd, som han fint tar opp ved senere anledninger.

Harald Hornmoen, som har sin doktorgrad innen forskningsjournalistikk, viser hvordan mediene hever forskeren over vanlige folk. Når Aftenposten slår full akrylamidalarm og livet likevel går sin vante gang på Burger King, er det ikke nødvendigvis restaurantgjestene det er noe i veien med. De er vant med at mediene stadig serverer nye kreftfarer.

Hornmoen beskriver hvordan forskeren avbildes, fjernt og opphøyet, stirrende på sine reagensglass, som gamle dagers spåkoner med krystallkuler. Meyer etterlyser journalister som ikke er underdanige for vitenskapen, som tør å stille grunnleggende spørsmål om systemer, institusjoner og ideer og avdekke forskernes sær- og egeninteresser. Sylwan ønsker seg vitenskapsjournalister som oversetter, tolker og bedømmer, uten å forenkle.

Hornmoen peker på at mens norske vitenskapsjournalister blir passive transportører av vitenskapelige fakta, har amerikanske kolleger i større grad utviklet en mer selvstendig, aktiv og selvreflekterende holdning. De omtaler gjerne sine fagfelt som *problemfelt*, som «helse og helsepolitikk», i motsetning til tradisjonelle fagbetegnelser. I stedet for å mase om gjennombrudd og unike funn, presenteres leseren for flere stemmer og kilder som kan belyse brytninger og motsetninger innen et felt: Kildekritikk blir viktigere enn pedagogikk.

Jeg leste Hornmoen med størst iver. Han skriver poengtert, klart og godt. Også Sylwans essay er morsom lesing. Meyers innlegg ble for meg noe mer utydelig i forhold til formålet; å skape debatt. Kanskje var det mine dansk-kunnskaper som sviktet.

Dette skandinaviske bokprosjektet virker godt gjennomtenkt. Boken er blitt både aktuell og leseverdig. Dessverre fungerer ikke det blasse omslaget, med ordet «fornuften» i blek oransje, som noen appetittvekker. Den grafiske hentydningen til kaleidoskopet blir også for svak.

Måtte bare boken havne under juletreet til redaktørene i Aftenposten, Dagbladet,